

1507. arhidaon gorički i kanonik Ivan od Moravča naručio je od Niczea par korskih klupa za zagrebačku katedralu. Na tim, odavno propalim klupama, za koje se zna da su bile renesansnoga stila i ukrašene rezbarijom i intarzijama, bio je zabilježen majstorov potpis i godina izrade. Iste godine N. u Budimu radi klupe za katedralu u Egeru, pri čemu su mu kao model poslužile zagrebačke klupe.

LIT.: I. Bach, Umjetnost stolara zagrebačke katedrale od 15. do 19. stoljeća, ČHP, 1943, 4. — M. Zlinsky-Sternegg, Renaissance Intarsien im alten Ungarn, Budapest 1966. — A. Horvat, Između gotike i baroka, Zagreb 1975. R.

NIEMANN, Georg, austr. arheolog i arhitekt (Hannover, 12. VII. 1841 — Beč, 19. II. 1912). Od 1872. profesor bečke Akademije. Početkom stoljeća istraživao i snimao Dioklecijanovu palaču. Kao istraživač antičke arhitekture radio u Grčkoj i Maloj Aziji. Suradnik u mnogim monumentalnim publikacijama s istaknutim arheolozima krajem prošloga stoljeća.

BIBL.: *Der Palast Diocletians in Spalato*, Wien 1910.

LIT.: F. Bulić, G. Niemann, *Bullettino ASD*, 1914, 37. R.

NIJEMCI, selo u Z Srijemu. Na gradištu kruznoga oblika nalazi se župna crkva Sv. Katarine, jednobrodna gotička građevina s poligonalnim svetištem, s potpornjima; uza nj je sakristija, a iz gl. pročelja izdiže se zvonik, oboje iz doba baroka. Stariji dio građen je srednjovj. opekom. Nakon odlaska Turaka, crkvu su dali barokizirati 1729. Dubrovčani Luka i Andrija Natali. — Za vrijeme turske vlasti u Nijemcima se spominju džamija i kupalište.

LIT.: A. Horvat, Prilog vezama Dubrovčana sa Srijemom (o Luki i Andriji Natali u Nijemcima), *Zbornik Lukše Beritića*, Dubrovnik 1961. — D. Vukičević-Samaržija, Sakralna gotička arhitektura u Slavoniji, Zagreb 1986. A. Ht.

NIKOLA, graditelj. U drugom desetljeću XVI. st. radio na crkvi Sv. Marka u Kotoru i bio protomajstor njezine zrelorenesansne pregradnje.

LIT.: C. Fisković, O umjetničkim spomenicima grada Kotora, *Spomenik Srpske akademije nauka* (Beograd), 1953, 103.

NIKOLA CIPRIJANOV DE BLONDIS, zadarski slikar, djeluje u Veneciji (spominje se 1351—76). Bio je pet godina učenik i pomoćnik Paola Veneziana. God. 1376. obvezao se dvojici ninskih građana naslikati dva raspela poput onoga što ga je prije bio naslikao za zadarske franjevece.

LIT.: K. Prijatelj, Bibliografski i biografski podaci o majstorima dalmatinske slikarske škole, *Prilozi — Dalmacija*, 1968.

NIKOLA IVANOV FIRENTINAC, arhitekt i kipar (Firenca, ? — Šibenik, 1505). Od 1467. do smrti živi i djeluje u Dalmaciji. O Nikolinu životu i radu prije dolaska u Trogir nema podataka, jedino njegovo prezime ukazuje na to da potječe iz Firence. Analizom djela koja mu se sa sigurnošću pripisuju dokazano je da se kao arhitekt formirao u toskanskome krugu, a kao skulptor slijedi Donatella podjednako u njegovoj mladenačkoj firentinskoj, kao i potonjoj ekspresivnoj, padovanskoj fazi. Tražila su se stoga ranija Nikolina djela ili dokumenti o njemu u Firenci ili Padovi, pa su ga neki neosnovano pokušali poistovjetiti i s Donatellovim suradnikom Niccolom di Giovannijem Coccarijem. Na temelju stilske analize A. M. Schulz pripisala mu je, naprotiv, šest vrijednih djela u Veneciji nastalih 1457—67: grob Foscari (Santa Maria dei Frari) i Arco Foscari (Duždeva palača), nadgrobni spomenik Giustiniani i grob Capello (Santa Elena), kip Sv. Kristofora (Santa Maria dell'Orto) te reljef Sv. Jeronima (Santa Maria del Giglio).

Prvo pouzdano dokumentirano Nikolino djelo jest kapela Bl. Ivana Trogirskoga, prigrađena sjeverno uz trogirsku katedralu. Zajedno s A. Alešijem Firentinac je sklopio ugovor 4. I. 1468, ali je, sudeći po punomoći plemiću i humanistu Koriolanu Cipiku da ga zastupa (19. XII. 1467) kao i po tekstu ugovora, neosporno da je Nikola projekt i nacrt kapele dovršio još 1467. Njegov raniji boravak u Trogiru dokazao je i C. Fisković pripisujući mu četiri putta s girlandama unutar friza u gotičko-renesansnoj trogirskoj krstionici A. Alešija, dovršenoj 1467. Kapela Ivana Trogirskoga bila je građevinski dovršena krajem sedamdesetih godina, a Nikola je, prema dokumentima, islesao devet velikih skulptura između 1482—94. te većinu reljefa. Pravokutna kapela raščlanjena je oblim zidnim nišama i presvođena bačvastim kasetiranim svodom. Primjenjujući u projektiranju kapele Albertijev harmonijski niz (3:4:6), Nikola oblikovanjem svoda slijedi antički Mali hram Dioklecijanove palače, a zidnim nišama obnavlja tradiciju ranokršć. mauzoleja. U oblikovanju arhitekture primjenjuje isključivo renesansne elemente, ali suprotno toskanskoj tradiciji miješanja materijala i tehnika, prihvaća metodu projektiranja isključivo u kamenu i konstruiranja velikim kamenim blokovima, što je po uzoru na Jurja

NIKOLA IVANOV FIRENTINAC, *Majka Božja s djetetom*. Orebići, crkva franjevačkoga samostana

Matijeva Dalmatinca sa šibenske katedrale slijedio i Aleši u trogirskoj krstionici. Tektonska logika povezuje prostornu kompoziciju i složeni ikonografski program te kapele izražen reljefima i skulpturama: od podnožja s reljefima genijâ s bakljama (u renesansnome duhu preoblikovan antički nadgrobni motiv) što izviruju iz perspektivno prikazanih odškrnutih vrata, preko skulptura u naravnoj veličini srednje zone smještenih u obliku niše sa školjkama, i putta što podržavaju arhitrav i friz okruglih prozora (jedinu izvor svjetla) do svoda s poprsjem Boga Oca okružena s 94 sfera u kasetama. Kao integralni dio arhitekture oblikovan je i kameni uzidani »triptih« oltara pred kojim je postavljen kip *Uskrnuloga Krista* i dva klečeća anđela sa svijećnjacima, a u bočnim nišama *Bl. Dj. Marija* i *Sv. Ivan Krstitelj*. Nad njima, u luneti (u zoni Neba) je reljef *Krunjenje Bl. Dj. Marije* s devet putta što vire iza naslona prijestolja. Uz grupu Navještenja nad ulazom u kapelu iz toga prostora »gleda« 150 (!), pretežno dječjih, lica, što je jedinstveno u umjetnosti XV. st., i vrhunac je ranorenesansnoga humanizma. — U Trogiru je očuvano još nekoliko velikih Nikolinih djela, rađenih većinom u suradnji s Alešijem: grobnica humanista i pravnika Ivana Sobote (Sobotića) iz 1469. u crkvi Sv. Dominika — tipičan firentinski zidni grob sa sarkofagom na leđima dvaju lavova i reljefom *Oplakivanje* u luneti niše — najrepresantativniji renesansni grob u Hrvatskoj. Na reljefu *Oplakivanje* (1470; sada u crkvi Sv. Ivana) grupa podno perspektivno prikazanih triju križeva naglašenom ekspresijom lica, patetikom gesta i naturalizmom tijela u tragu je Donatella iz kasne faze. S monumentalnoga reljefa *Pravde* (1471) u trogirskoj gradskoj loži otučen je mletački lav, ali su očuvani likovi alegorije Pravde, Sv. Lovre i Bl. Ivana Trogirskoga unutar stroge renesansne kompozicije, s perspektivno prikazanim svijećnjacima što se kao Firentinčev potpis pojavljuju i u kapeli i na Sobotinoj grobnici. Mladićima što drže vrpce s natpisima na tome reljefu slični su poluaktovi mršavih genija s geslom »Nosce te ipsum« u medaljonima na portalu Cipikove palače, također Nikolinu djelu. Kip *Sv. Sebastijana* (1476) s oltara istoimene crkve dokazuje Nikolinu vještinu u oblikovanju akta, kao što ga lav sa Sobotine grobnice — uspoređen s drugim, Alešijevim — predstavlja kao izvrsna animalista. Nikoli ili suradnicima pripisuje se još niz arhitektonsko-skulpturalnih djela i fragmenata u Trogiru: poprsje Sv. Petra na svećevoj crkvi i kip Sv. Nikole na crkvi benediktinki, prva verzija *Kristova Uzašašća* za kapelu, nekoliko anđela s

NIKOLA IVANOV FIRENTINAC, grobnica I. Sobote u crkvi Sv. Dominika u Trogiru

NIKOLA IVANOV
FIRENTINAC,
Sv. Ivan Evangelist
i *Sv. Filip* u kapeli
Bl. Ivana
Trogirskoga.
Trogir, katedrala

NIKOLA VLADANOV, poliptih. Šibenik, zbirka umjetnina u crkvi Sv. Barbare

grbovima, girlandama i svijećnjacima, konzole umetnute u Radovanov portal i dr. Nikola je s Alešijem radio na obnovi zvonika splitske katedrale 1472; u Zadru radi potprozornike na kućama Ghirardini i Pasini, lunetu portala kuće da Ponte i grb obitelji Detrico, s po dva putta — a u Šibeniku zabat tabernakula i dva anđela s vrpcama. Izvan Trogira najvažnija su mu dva reljefa idealizirane renesansne *Majke Božje s djetetom*: u luneti portala franjevačke crkve u Hvaru i u Orebićima. Jedini projekt izvan Dalmacije, skladno proporcioničan portal crkve Sv. Marije augustinaca na otočju Tregiti (1472–73), radio je također s Alešijem. Uz Nikolina se utjecaj vezivao i veliki Alešijev reljef *Krštenja Kristova* nad vratima trogirске krsionice. — Uz trogirsku kapelu drugo najpoznatije Firentinčev arhit. djelo jest dovršenje šibenske katedrale (protomajstor 1475–1505). Nastavljajući strukturalno Jurjevu metodu konstrukcije kamenim pločama, slijedeći njegov princip jedinstva kamenoga materijala i identiteta unutrašnjega i vanjskoga lica građevine — Nikola je zamijenio Jurjev mješoviti gotičko-renesansni stil renesansnim i izveo gornje dijelove katedrale u stereometrijskim oblicima. Prvi je u renesansnoj arhitekturi, čini se, primijenio oktogonolni tambur kupole. Montažom velikih kamenih ploča među pojasnicama riješio je tehnički i oblikovno savršeno bačvaste svodove iznutra i cilindrično krovšte izvana, te ostvario jedino funkcionalno renesansno trolisno pročelje u Europi: samo je na šibenskoj katedrali trolisni obris pročelja projekcija bačvastoga srednjega i polubačvastih bočnih svodova u unutrašnjosti. Uz tektonski logičnu, a krajnje reduciranu arhit. dekoraciju postavio je Nikola reljefno poprsje Boga Oca pred svetištem, a izvana tri velika slobodno stojeća kipa vrh zabata transepta i svetišta (najkvalitetniji je lik vitkoga viteza Sv. Mihovila).

Posljednje Nikolino djelo, Nova crkva Sv. Marije u Šibeniku (protomajstor 1502–05) ostalo je nedovršeno; jednobrodna crkva s povišenim svetištem i oblom apsidom dobila je kasetirani strop tek u XVII. st. Tu je uzidan također nedovršeni ali izražajni reljef *Polaganje u grob* — brojem likova i arhit. razvedenim prostorom najsloženiji Firentinčev reljef u kojemu se, na kraju svoje djelatnosti, još uvijek živo sjeca Donatella iz Padove.

Firentinac, za razliku od Donatella, nije bio samo kipar, već i arhitekt koji je najviši domet i najveći prinos ostvario u izvornoj sintezi tih dviju grana lik. umjetnosti. Ukoliko se prihvati atribucija ranih venec. radova, moglo bi se reći da u početku njegova stvaranja prevladava skulptura (u arhit. elementima prisutna je čak još i gotika), da je u trogirskoj kapeli ost-

vareno jedinstvo arhitekture i skulpture, a u šibenskoj se katedrali osamostaljuju stereometrijski arhit. oblici, kao i trodimenzionalna skulptura u prostoru.

Utjecaj Nikolina djela i djelatnost njegovih učenika i suradnika ostavili su traga u gotovo čitavoj Dalmaciji. Prema njegovu Sv. Sebastijanu iskle-sao je neki sljedbenik lik istoga sveca na pročelju crkve, a prema njegovu grbu *Malipiero s puttima*, na trogirskome satnome tornju izveden je grb Torlona. U Splitu je Nikolina utjecaj vidljiv na luneti s reljefom Pietà te na kamenoj ikoni Majke Božje s djetetom, na gradskim zidinama (1503). Na Braču su Nikolinu krugu pripisani kameni oltari i reljefi u Pražnicama (1467) i Gornjem Humcu, u Vrboskoj na Hvaru kip Sv. Petra, a njegov motiv putta s bakljama pojavljuje se još u baroku u župnoj crkvi u Milni.

Najvažniji Firentinčev prinos umjetnosti u Dalmaciji jest dovršenje šibenske katedrale i projekt kapele Ivana Trogirskoga, prvoga cjelovita arhit. djela u čistome renesansnome stilu. U regionalnome je okviru kapela nastavak kreativnih Jurjevih inovacija, a u povijesti eur. renesanse — sintezom arhitekture i skulpture — jedinstveno djelo quattrocenata.

LIT.: H. Folnesics, Studien zur Entwicklung der Architektur und Plastik des XV Jahrhunderts in Dalmatien, Jahrbuch CC, 1914. — Isti, Niccolò Fiorentino ein unbekannter Donatello-Schüler, Monatshefte für Kunstwissenschaft, 1915. — P. Kolendić, Aleši i Firentinac na Tregitima, Glasnik skopskog naučnog društva (Skopje) 1926, 1–2. — Lj. Karaman, Umjetnost u Dalmaciji, XV i XVI vijek, Zagreb 1933. — C. Fisković, Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća, Split 1940. — Isti, Tri anđela Nikole Firentinca, u kalendaru Napredak za 1941, Sarajevo 1940. — Isti, Bogorodica sa djetetom Nikole Firentinca u Orebićima, Peristil, 1957, 2. — Isti, Aleši, Firentinac i Duknović u Trogiru, Bulletin JAZU, 1959, 1. — Isti, Firentinčev Sebastijan u Trogiru, ZUZ, 1959, 5–6. — Isti, Tri šibenska reljefa Nikole Firentinca, Peristil, 1960. — D. Domančić, Reljef N. Firentinca u Hvaru, Prilozi — Dalmacija, 1960. — C. Fisković, Radovi Nikole Firentinca u Zadru, Peristil, 1961, 4. — K. Prijatelj, Boravak Nikole Firentinca u Zadru, Prilozi — Dalmacija, 1961. — I. Petricolić, Prilog Alešijevoj i Firentinčevoj radionici, ibid., 1963, 15. — V. Gvozdanović, Prilog radionici Nikole Firentinca i Andrije Alešija, Peristil, 1967–68, 10–11. — C. Fisković, Zabat tabernakula Nikole Firentinca, Zbornik za likovne umjetnosti (Novi Sad), 1976, 12. — Isti, Firentinčev reljef na crkvi Sv. Nikole u Trogiru, ibid., 1977, 13. — S. Gibson i B. Ward-Perkins, The Incised Architectural Drawings of Trogir Cathedral, The antiquaries Journal (London), 1977. — A. Markham Schulz, Niccolò di Giovanni Fiorentino and Venetian Sculpture of the Early Renaissance, New York 1978. — R. Ivančević, Nove atribucije Jurju Matejevu Dalmatincu i Nikoli Ivanovu Firentincu i problem valorizacije njihova djela, Peristil, 1980, 23. — Isti, Slikarski predložak renesansnog reljefa krštenja u Trogiru, Peristil, 1984–85, 27–28. — I. Matejčić, Prilozi za Nikolu Firentinca i njegov krug, Prilozi — Dalmacija, 1988. — S. Štefanac, Nikola Ivanov Firentinac i raka sv. Nikole u Tolentinu, ibid., 1989.

R. Ić.

NIKOLA LOVRIN, zadarski graditelj; u prvoj pol. XIV. st. imao radionicu u Dubrovniku. Tu se 1316. obvezao prioru dominikanskoga samostana da će raditi na samostanskoj crkvi.